



Bibelen og Israel

Oplæg på Dansk Bibel-Instituts temadag
den 1. november 2024.



Af: Peter Lodberg, ph.d. & dr. theol.
teopl@cas.au.dk

Resume:

Artiklen ser emnet Biblen og Israel fra en palæstinensisk teologisk synsvinkel. Den palæstinensiske teolog Mitri Raheb læser Bibelen som modstandslitteratur, der er blevet til under assyrisk, babylonisk, persisk og romersk besættelse. En anden, Naim Stifan Ateek, finder i stoffet i GT en stadig stigende inklusivitet, og i Kristus er alle døbt til i tro at høre Kristus til, og dermed til at være Abrahams afkom. I kriserne ønsker de palæstinensiske kristne ikke mere bøn og prædiken, men handling, og de henter inspiration hos den tyske teolog Dietrich Bonhoeffer. Palæstinensisk kristen teologi er imod en religiøs stat uanset om den er jødisk eller islamisk. Derfor har de modtaget både støtte og inspiration fra den sydafrikanske ærkebiskop Desmond Tutu, der i Sydafrika kæmpede for demokrati og menneskerettigheder i apartheidsiden.

Keywords:

Palæstinensisk teologi – Mitri Raheb – Naim Stifan Ateek – modstandsteologi – Desmond Tutu



Første oplæg: Bibelteologisk oplæg

Lad mig begynde med at sige tak for invitationen til at være med i dag. Jeg ser frem til vores samtale, og jeg har forstået min opgave sådan, at jeg skal bidrage med det, som jeg vil kalde et palæstinensisk teologisk perspektiv.

Inden jeg går ind i de bibelteologiske emner, vil jeg for en ordens skyld kort skitsere, hvad jeg forstår ved palæstinensisk teologi. Den er for det første en praktisk teologi, der er vokset frem i de kristne kirker (ortodokse, katolsk og protestantisk) siden 1948 og har til formål at forkynde Jesus Kristus som den opstandne for mennesker, der oplever tab som enkeltindivider, kirker og samfund.

Den er for det andet en biografisk teologi, der hviler på de erfaringer, kristne gør sig i deres samtid. Der er en stolthed blandt de palæstinensiske kristne, at de holder evangeliet og kirken levende i de gamle bibelske byer som fx Jerusalem, Betlehem, Nazareth og Hebron, selvom de ofte føler sig glemt eller tilsidesat, fordi interessen for deres byer og land skal tjene et højere religiøst, politisk eller historisk formål.

Deres antal skrumper i disse år, og det bliver stadig vanskeligere for dem at få fortalt om verdenen, at der i århundreder har eksisteret kristne menigheder, familier, kirker og klostre. De siger om sig selv, at de er de levende stene, som repræsenterer hele den 2000 år lange kirkehistorie, men de vil ikke kun være historie, men også nutid og fremtid.

Men de holder ud og henviser til, at de ikke vil betragtes som ofre, men har en vigtig rolle at spille. Den lutherske præst i Betlehem og rektor for den lutherske kirkes universitet Dar al-Kalima, Mitri Raheb, har d. 13. oktober 2024 i et Facebook-opslag gjort opmærksom på, at nok udgør de kristne i Palæstina i dag én procent af den samlede befolkning. Men ifølge en undersøgelse af kristne institutioner, som Dar al-Kalima Universitet gennemførte for fire år siden, er der omkring 300 kristne institutioner på Vestbredden, i Gazastriben og i Østjerusalem. Disse organisationer er den tredjestørste arbejdsgiver i Palæstina efter Det Palæstinensiske Selvstyre (PA), som er den største arbejdsgiver, efterfulgt af FN's Hjælpeorganisation for Palæstinaflygtninge (UNRWA). Kirkelige organisationer beskæftiger næsten 9.000 mennesker, selv om alle kristne tæller mindre end 50.000. Disse kirkelige institutioner i de palæstinensiske områder pumper over 400 millioner dollars ind i den palæstinensiske økonomi om året.

Hvis vi ser på civilsamfundsorganisationer i Palæstina, er næsten 45 % af dem grundlagt af palæstinensiske kristne. En tredjedel af sundhedsydelserne i Palæstina leveres af kirkelige organisationer. Der er to universiteter, to gymnasier og mere end 60 kristne skoler i Palæstina. Ifølge Mitri Raheb er kirkernes og de kristne institutioners rolle undervurderet og kan ikke sammenlignes med antallet af kristne. Det hører med til billedet, at kirkernes institutioner er for alle palæstinensere. Indtil Mitri Raheb for et par år siden blev afløst af den yngre teolog og præst Isaac Munther fra Betlehem Bible College, prædikede han hver søndag i den lutherske Julekirke, der ligger i den modsatte ende af basaren i Betlehem i forhold til den langt mere berømte fødselskirke.

Raheb prædikede som regel over en tekst fra Det Gamle Testamente (GT), fordi han gerne ville understrege, at det var vigtigt ikke at gentage Markions fejltagelse, der som bekendt består i, at han ikke betragter GT som en del af den kristne kanon. Den hermeneutiske udfordring er ifølge Raheb, at det ikke længere er muligt at tolke Bibelen allegorisk eller typologisk, sådan som kristne i Palæstina gjorde det frem til midten af det 19. århundrede. Zionismens voksende betydning har gjort GT til en politisk tekst, fordi zionismen bruger GTs tale om Israel og Guds folk til at begrunde en politisk



statsdannelse. Mange kristne teologer reagerede på zionismens politiske brug af GT ved at lægge afstand til den del af den kristne arv, fordi de oplevede på deres egen krop, at deres helligskrift blev brugt til at retfærdiggøre tyveri af deres land.

Rahebs genvindelse af GT som en vigtig del af den kristne kanon sker dels ved at inddrage den som prædiketekst, dels ved et bestemt hermeneutisk greb, hvor han læser hele Biblen, dvs. også GT, som modstandslitteratur i det, som han selv kalder for et *longue durée*-perspektiv. Det er et perspektiv, hvor man ser et historisk længdeperspektiv aftegne sig som et grundmønster for de troserfaringer, Bibelen er så rig på. Han siger det i Facebook-opslaget det på denne måde:

”Faktisk mener jeg, at den kristne tro i sig selv også er meget vigtig i enhver befrielsesproces, for når man læser Bibelen i dens historiske kontekst, viser det sig, at Bibelen, som jeg ser det, er en samling af modstandslitteratur, skrifter om modstandslitteratur, og det har noget at gøre med Palæstinas historie.

Desværre levede Palæstina i mange århundreder under besættelse af de store regionale magter, der omgav det. Derfor forsøgte den bibel, der opstod i Palæstina, at besvare mange af de skæbnesvangre spørgsmål for folket i landet Palæstina, der fulgte med. Den besættende brutale magt, eller imperier, føler og tror, at de er Gud. De forstår sig som almægtige, fordi de har al deres militære magt. De optræder som de, der ved alting, fordi de producerer viden, og de er overalt takket være nye teknologier, herunder overvågningsteknologi. Imperier opfører sig som om de er Gud på jorden.

Befolkningen i Palæstina, som led så meget under imperiernes undertrykkelse, spurgte sig selv: »Hvor er du, Gud? Er det muligt, at imperiet har det sidste ord?« Det er derfor, den kristne tro opstod i Palæstina. Den kristne tro opstod ikke inden for imperierne, men på baggrund af at være besat af et imperium.

De fleste af bøgerne i Bibelen blev skrevet under besættelse. De fleste af bøgerne i GT blev skrevet under assyrisk, babylonisk eller persisk besættelse; Det Nye Testamente (NT) blev skrevet under romersk besættelse.

Det er derfor bydende nødvendigt at genlæse Bibelen som en modstandslitteratur. Den kristne tro kan ikke adskilles fra modstand. Selv historien om Jesus kan læses som historien om en palæstinenser, der gjorde modstand mod det romerske imperium.

Derfor kan vi ikke forstå Guds rige, medmindre vi forstår imperiet: Guds rige er kraften i det guddommelige alternativ til imperiet: Imperiet er et imperium baseret på magtens undertrykkelse, mens riget er baseret på kærlighedens magt, retfærdighedens magt, og det er paradokset mellem imperiet og riget. Derfor kan man ikke være kristen og kun leve som en forbruger, der er fremmedgjort over for verden. Nej, en kristen er en person, der er opmærksom på, hvad der sker omkring ham/hende, som undersøger, analyserer, tænker, beder og arbejder. Det er efter min mening det kristne menneske, som Gud har tænkt sig, at det skal være.”¹

En af de palæstinensiske teologer, der har arbejdet mest intensivt med bibelsk teologi og dens aktuelle betydning, er den tidligere anglikanske domprovst Naim Stifan Ateek, der d. 12. maj 1948 blev fordrevet af Haganah sammen med sine forældre og søskende fra landsbyen Beisan til Nazareth. Familien, der oprindeligt tilhørte den græsk-ortodokse kirke, blev taget godt imod i den anglikanske kirke, der åbnede menighedshuset for de internt fordrevne. Faderen blev leder af den anglikanske kirkes søndagsskole, og sønnen endte som anglikansk domprovst ved St. John's Cathedral i Jerusalem.

Ateek betragter Israels sejr i 1967-krigen for et afgørende vendepunkt i Israels historie. Besættelsen af Gaza, Vestbredden, Østjerusalem, Golan Højderne og Sinaihalvøen blev af mange israelere og kristne i Vesten betragtet som et resultat af 'Guds mægtige indgriben til fordel for Israel og mod araberne'. Sejren kastede de kristne ud i en religiøs identitetskrisen for hvem er Gud? Er Gud

¹ Min oversættelse, PL.



kun jødernes Gud og ikke også de kristnes Gud? Hvad betyder det efter 1967, at Bibelens Gud er retfærdighedens og fredens Gud?

Det er de spørgsmål, Ateek søger et svar på i sin afhandling fra 1990.² Den hermeneutiske nøgle er Jesus Kristus. Han er Bibelens autentiske ord og indhold i de bibelske tekster.

Ateek er åbenbaringsteolog. Kun i Jesus Kristus har Gud åbenbaret sig på en sådan måde, at vi kan have vished om, hvem Gud er. Kun de steder i GT, der bringer vished om Kristus, skal tages alvorligt som Guds åbenbaring. På den baggrund identificerer Ateek en række forskellige traditioner:

- Den nationalistiske/tribalistiske tradition, hvor landet bliver givet af Gud selv til sit jødiske folk. Denne tradition finder vi ifl. Ateek fx i Genesis 12,1-7 og gentages i Genesis 15,18-21 eller Genesis 17,4-8. Det interessante er ifølge Ateek, at Gud indgår tilsvarende pagter med andre folk, jf. Deuteronomium 2,4-5 (Esau's efterkommere) og Deuteronomium 2,9 (moabiternes land), Deuteronomium 2,19 (ammonitterne) Deuteronomium 30,1-10. Teksterne repræsenterer den stammemæssige struktur på dette tidspunkt. Gud var en stammegud og reflekterer en eksklusiv sammenhæng mellem Gud, land og folk. Denne tradition er særligt fremtrædende hos profeten Jeremias, jf. Jer 31,31ff. (ca. 600 år f.Kr.). Hos profeten Ezekiel dukker der en mere inklusiv forståelse op, når det i Ez 47,23 hedder, "*I den stamme, hvor den fremmede bor som gæst, dér skal I give dem arvelod, siger Gud Herren.*" Nu er der ikke tale om, at man skal drive andre folk ud eller tilintetgøre dem. Selvom Ateek betoner, at udtrykket 'gæster' er problematisk for folk, der har bor i landet i generationer, så tolker han Ezekiel som en profet, der i lighed med profeten Esajas tænker mere inklusivt, jf. Es 44,3-4.
- Den lov-orienterede tradition, hvor tanken er, at Israel mister retten til landet, hvis det ikke overholder loven. Ifølge Ateek er det en tradition, der knytter sig til synagogen med dens farisæer- og rabbinertradition i Makkabæertiden (ca. 2. århundrede f.Kr.).
- Den universalistiske og profetiske tradition, der udvikles i eksilet og er særlig tydelig hos profeten Jonas, der i Nineve når frem til, at Gud er Gud for alle folk på jorden.

Ateek fremhæver at Bibelen indeholder en bevægelse væk fra en eksklusiv gudsforståelse og frem til et stadigt mere inklusivt gudsbegreb, der når sit højdepunkt og endemål i Jesus Kristus, som er hele verdens frelser uanset etnicitet, religiøs eller politisk overbevisning. Ateek nævner i den forbindelse Gal. 3,16-29 og Paulus' genfortolkning af Guds løfte, som skal forstås i lyset af Kristi komme. Ateek kalder Kristi åbenbaring for en revolution. Kristus er som Abrahams sande afkom arving til løftet og landet. Og fordi vi er blevet døbt ved tro til at høre Kristus til, er vi blevet Guds børn og dermed Abrahams afkom. Samme tanke møder vi i Rom 4,13 og 16,17a. Ateek gør opmærksom på, at der sker et skifte fra landet i GT til verden i NT. Den samme tanke møder vi hos Isaac Munthers afhandling *From Land to Lands, from Eden to the Renewed Earth. A Christ-Centred Biblical Theology of the Promised Land*.³

² Naim Stifan Ateek, *Justice and Only Justice. A Palestinian Theology of Liberation*, Orbis Books, New York 1990.

³ Isaac Munther, *From Land to Lands, from Eden to the Renewed Earth. A Christ-Centred Biblical Theology of the Promised Land*, Langham Publishing, 2015.



Det nye Guds folk er jøder og græker forenet i Kristus, jf. Ef. 2,11-22 og 3,5-6 udvalgt som Guds ejendomsfolk, jf. 1. Pet 2,9-10. Læg hertil også fri og slaver, mand og kvinde som et vidnesbyrd om, at Kristi forsonergerning nu har fået krop, plads og historie i menigheden.

Det forbliver en udfordring for Paulus, hvorfor ikke alle jøder tror, at Jesus er Kristus/Messias, og det behandler han indgående i Rom 9-11, der som bekendt ender med, at Paulus betoner, at Gud ikke fortryder sine nådegaver og sit kald over for. Alle – både jøder og græker – er indesluttet i ulydighed for at Gud kan vise alle sin barmhjertighed. Ingen er forstødt af Gud, men indesluttet under Guds rigdom, visdom og kundskab. Så uransagelig er hans domme og usporlige hans veje. Tilbage er kun at lovprise Gud, thi fra ham og ved ham og til ham er alle ting. Ham være ære til evig tid, jf. Rom 11,33-36.

Paulus slutter med et amen. Jeg vil nøjes med et 'tak for opmærksomheden'.

Andet oplæg: Det bibelske materiales betydning for stillingtagen og ageren i den nuværende politiske situation i Israel og Palæstina.

Jeg vil gerne begynde denne anden halvdel med at referere, hvad Mitri Raheb sagde til mig i slutningen af oktober efter Hamas' massakre og Israels begyndende sønderbombning af Gaza samt nedlukningen af Vestbredden. Han har sagt noget af det samme i sit Facebook-opslag:

"I Mellemøsten har vi et frelserkompleks. Det er ligegyldigt, hvem det er, om det er Saladin, Saddam Hussein eller en anden. Det er, som om vi vil have en frelser til at komme på en hest og redde os fra alle vores problemer. Den kristne tro siger, at Frelseren er kommet. Vi kan ikke vente på endnu en frelser. At vente er spild af tid. Frelseren kom, sagde det, der skulle siges, gjorde det, der skulle gøres, og resten er vores ansvar. I dag er vi Guds hænder i denne verden. Bøn alene er ikke nok.

Det var midt i oktober 2023, da israelske fly bombede den ortodokse kirke i Gaza. Et par minutter senere ringede jeg til den latinske (katolske) kirke, fordi ingen svarede i den ortodokse kirke. En ven svarede, og et par minutter senere kunne jeg tale med en nonne. Hun skreg og sagde noget i retning af, at de ødelagde kirken og dræbte mennesker. Jeg sagde: "Vi beder for jer." Hvad var nonnens svar? Hun sagde: "Vi vil ikke have, at I beder." I den situation havde Gaza ikke brug for bønner, men for handling. Det er det, vi siger til kirkerne i Vesten. Ikke mere bøn, vi vil have handling, ikke mere prædiken, vi vil have handling. Den kristne tro er en aktiv og bevidst tro, ikke en tro, der begrænser sig til at bede og vente på Guds hjælp."⁴

Jeg hører her en af Mitri Rahebs teologiske forbilleder: den tyske teolog Dietrich Bonhoeffer, der i forbindelse med nazismens jødeudryddelse sagde, at handlingen er den første bekendelse, eller: den, der ikke skriger for jøderne, har ikke lov til at synge gregorianske salmer. Efter Anden Verdenskrig og Holocaust forsøgte verden at tage ved lære og formulerede Verdenserklæringen om Menneskerettigheder samme år som Israel blev oprettet som en selvstændig stat – i 1948. Udgangspunktet for begge initiativer var: aldrig mere for jøder – aldrig mere for nogen. Nu skulle der opbygges en international retsorden med internationale regler, domstole og et funktionsdygtigt FN, der i november 1947 havde vedtaget oprettelsen af en ny stat i Mellemøsten, hvor der både boede israelere og arabere, jøder, kristne og muslimer. Hensynet til nationalstatens suverænitet skulle suppleres med hensynet til menneskets iboende rettigheder uanset nationalitet, etnicitet, køn eller religion.

⁴ Min oversættelse, PL.



Palæstinensisk teologi argumenterer med udgangspunkt i den bibelske skabelses – og syndefaldstanke, at alle er skabt i Guds billede og mangler herlighed fra Gud. Bibelen er universel i sin forståelse af skabelse, synd og frelse. At det er sådan kender vi fra det bibelske vidnesbyrd om Jesus Kristus, som den, der er kommet, og som har efterladt sig os som sin menighed. Vi er nu et levende vidnesbyrd om, at Gud er i færd med at frelse sin verden gennem forkyndelse, undervisning, mission og diakoni. Eller sagt med Dietrich Bonhoeffer: Christus als Gemeinde existierend.

Det betyder, at menighedens indsats hviler på, at Gud har åbenbaret sig i Jesus Kristus og ikke andre steder. Her gælder Barmen-erklæringens artikel 1, hvor det som bekendt hedder:

”Jesus Kristus, sådan som han bliver os bevidnet i den hellige Skrift, er det eneste Guds Ord, som vi har at høre, at stole på og at lyde i livet og i døden. Vi forkaster den falske lære, at Kirken skal og kan som kilde for sin forkyndelse foruden og sideordnet med dette eneste Guds ord også anerkende andre begivenheder og magter, ordninger og sandheder som Guds åbenbaring.”⁵

I bibelsk og teologisk henseende betyder det, at der er en kvalitativ forskel på åbenbaring og ideologi uanset om, vi taler om nazisme, fascisme, kommunisme, kapitalisme, socialisme, zionisme eller islamisme. Ideologier er menneskeskabte tankemønstre, der har til formål at drive politik, som jeg forstår som: fastsættelse og fordeling af værdier med gyldighed for et samfund. Ideologier er nødvendige, men hvis de trænger ind i kirken og kommer til at bestemme, hvordan åbenbaringen skal tros og forstås, så ender vi i en status confessionis. Det gælder også, når en religiøs ideologi bliver grundlag for en bestemt statsdannelse.

På dette punkt vender palæstinensisk teologi sig mod den religiøse stat uanset om den er jødisk eller islamisk. Ikke mindst Mitri Raheb argumenterer for en statsdannelse – enten én eller to – hvor alle borgere har lige rettigheder og pligter uanset religiøst tilhørsforhold. Han siger det på den måde, at der er for megen religion i samfund og politik. Denne vil han opnå ved at anvende ikke-voldelige protester mod landtyveri, bosættervold og opbygning af en infrastruktur, der betyder at israelere og palæstinensere aldrig kan mødes.

Også Naim Ateek er kritisk over for zionismen som statsideologi i Israel, og han citerer gerne rabbineren Samuel Goldenson, der i 1942 holdt en prædiken om zionismen. Goldenson sagde bl.a.:

”Jødedom har det ikke godt i zionismens hænder. Det hænger sammen med, at zionismen for at finde støtte i jødedommen for sin nationalistiske idé er tilbøjelig til at betone de racistiske, stammemæssige og folkelige elementer i jødisk historie og tænkning. Det må indrømmes, at sådanne elementer findes i vores litteratur, som dækker mere end tusinder af år. Alle historiske religioner er sammensatte. I tidens løb bidrager mennesker og begivenheder til de mange og forskellige religiøse elementer. Nogle af disse er ondskabsfulde, primitive, tidsbestemte og lokale. Nogle er avancerede, transcendent, evige og universelle, sådan som de findes hos Israels store profeter. Israel har fundet styrke i profeternes store visioner og altomfattende sandheder til at leve videre alle steder på trods af tabet af landet og derved bevidne den levende Gud.

Faren for jødedom i de zionistiske læresætninger er deres betoning af de tidligere og mere snævre dele af vores arv, dele som fører til separatisme og eksklusivitet. Sådanne stammemæssige måder at tænke på ligger bag enhver ideologi, der nu har bibragt os jøder og hele verden den største lidelse. Hvor ville verden være blevet sparet for megen smerte i disse tragiske dage, hvis alle mennesker uanset tro havde rådført sig med indsigterne i deres egen tro.”⁶

⁵ Min oversættelse, PL, jf. Barmen 1934-1984. *Beiträge zur Diskussion um die Theologische Erklärung von Barmen*, Evangelische Verlagsanstalt Berlin, 1984, p. 167.

⁶ Naim Ateek et alia, *The Bible and the Palestine Israel Conflict*, Sabeel, Jerusalem, 2014, p. 129.



Faren for eksklusivitet og separatisme har de palæstinensiske teologer især lært af den sydafrikanske kirkekamp mod apartheid, der sluttede i 1994 med afholdelsen af det første demokratiske valg for alle indbyggere i Sydafrika. Blandt de fremmeste sydafrikanske demokratiforkæmpere var den anglikanske ærkebiskop Desmond Tutu.

Han pegede for mere end 50 år siden på parallellen mellem apartheidundertrykkelsen i Sydafrika og Israels undertrykkelse af palæstinenserne. En analyse som senere er blevet understøttet af den tidligere amerikanske præsident Jimmy Carter. Tutu besøgte første gang Jerusalem i 1967 og oplevede i Jerusalem de voldsomme spændinger mellem israelere og palæstinensere i ugerne op til 6-dageskrigen. Siden besøgte Tutu mange gange området. På sine besøg i Israel og Palæstina var han vidne til de velkendte overgreb fra sit eget hjemland med tvangsflytningerne, nedrivningerne af huse, ydmygelserne ved checkpoints og systemer til kontrol af bevægelser, konfiskeringen af jord til jødiske bosættelser og indespærringen af palæstinensere klumpet sammen på territorier, der mindede om de sorte bantustans.

Frem for alt så han ét folk kontrollere et andet, der ligesom de sorte sydafrikanere indtil 1994 ikke havde meget at skulle have sagt i forhold til deres styre. I 2013 sagde han:

”»Jeg har været meget ked af det under mine besøg i Det Hellige Land; det mindede mig så meget om, hvad der skete med os sorte i Sydafrika.

Jeg ville ønske, at jeg kunne tie stille om palæstinenserne situation. Men det kan jeg ikke! Den Gud, som var der og viste, at vi skulle blive frie, er den Gud, som er beskrevet i skrifterne som den samme i går, i dag og til evig tid,«

»Det, der bliver gjort mod palæstinenserne ved checkpoints, er for os det samme, som vi oplevede i Sydafrika.«”⁷

Som Tutu sagde i 2002:

”»Israel vil aldrig få ægte sikkerhed og tryghed ved at undertrykke et andet folk. En sand fred kan i sidste ende kun bygges på retfærdighed.

Jeg har fordømt dem i Palæstina, der er ansvarlige for at affyre missiler og raketter mod Israel. De puster til hadets flammer. Jeg er imod alle former for vold. Men vi må gøre det helt klart, at det palæstinensiske folk har al mulig ret til at kæmpe for deres værdighed og frihed.«”

Tutu tilføjede:

”Folk vil ikke kunne leve det fredelige og sikre liv, de længes efter - og har ret til - så længe deres ledere opretholder de forhold, der opretholder konflikten.

Ingen menneskeskabte problemer er uløselige, når mennesker stikker hovederne sammen med et oprigtigt ønske om at overvinde dem.

Fred kræver, at folk i Israel og Palæstina anerkender mennesket i sig selv og hinanden; at de forstår deres gensidige afhængighed.”⁸

Tutu besøgte Gaza som udsendt af FN i 2008 for at undersøge følgerne af et israelsk angreb på Beit Hanoun-distriktet i november 2006. Israelerne forbød ham at rejse ind i Gaza, så han måtte tage imod

⁷ Min oversættelse, PL, jf. *The Washington Post*, 19 April, 2013.

⁸ Min oversættelse, PL, jf. *The Guardian*, 29 April, 2002.



egypternes hjælp. I sin rapport til FNs Menneskerettighedsråd beskrev Tutu det israelske angreb som ”en grov krænkelse af menneskerettighederne”. Han sagde også, at Israels belejring af Gaza var i modstrid mod de jødiske og kristne skrifter.

Desmond Tutu udfoldede i en artikel i den israelske avis *Haaretz* i 2014 sin støtte til den internationale bevægelse for boykot, sanktioner og ophør af investeringer (BDS) som et fredeligt middel til at bekæmpe den israelske besættelse. »De, der fortsætter med at gøre forretninger med Israel, som bidrager til en følelse af 'normalitet' i det israelske samfund, gør befolkningen i Israel og Palæstina en bjørnetjeneste. De bidrager til opretholdelsen af en dybt uretfærdig status quo,« skrev han.

Der findes ifølge Tutu ingen militær løsning på konflikten mellem palæstinensere og israelere:

”Det er mere sandsynligt, at løsningen kommer fra den ikke-voldelige værktøjskasse, vi udviklede i Sydafrika i 1980'erne, for at overbevise regeringen om nødvendigheden af en ny politik.

For et kvart århundrede siden deltog jeg i nogle store demonstrationer mod apartheid. Jeg bad publikum om at synge med mig: »Vi er imod uretfærdigheden i den ulovlige besættelse af Palæstina. Vi er imod de vilkårlige drab i Gaza. Vi er imod den ydmygelse, som palæstinenserne udsættes for ved checkpoints og vejspærringer. Vi er imod vold begået af alle parter. Men vi er ikke imod jøder.

Vi sydafrikanere kender til vold og had. Vi forstår smerten, når det ser ud til, at ingen forstår eller er villige til at lytte til vores perspektiv. Det er der, vi kommer fra.

Vi kender også de fordele, som dialog mellem vores ledere i sidste ende gav os; da organisationer, der var stempet som »terrorister«, pludselig blev tilladt og deres ledere, herunder Nelson Mandela, blev løsladt fra fængslet.

Vi ved, at da vores ledere på begge sider begyndte at tale med hinanden, forsvandt begrundelsen for den vold, der havde hærget vores samfund. Terrorhandlinger, der blev begået, efter at forhandlingerne var begyndt - f.eks. angreb på en kirke og en pub - blev fordømt i brede kredse, og det parti, der blev holdt ansvarligt, blev afvist ved stemmeurnerne.

Den begejstring, der fulgte, da vi alle kunne stemme for første gang, var ikke kun forbeholdt de sorte sydafrikanere. Den virkelige triumf ved vores fredelige løsning var, at alle følte sig inkluderet. Både hvide og sorte sydafrikanere oplevede det som en befrielse.

Det kunne kun ske, fordi vi havde modige ledere.”⁹

Tutu har inspireret flere fremtrædende kirkefolk i Palæstina. Det gælder både Naim Stifan Ateek og Mitri Raheb. På hver sin side af Muren, der adskiller Jerusalem fra Betlehem, opfordrer de til at skabe fred gennem forhandling og erstatte hævnens logik med brug af ikke-voldelig modstand.

Men deres budskab har det svært i disse tider, hvor kravet om gengældelse er lettere at indfri end ønsket om en retfærdig fred for både palæstinensere og israelere – ikke desto mindre bliver de ved, fordi evangeliets budskab om fjendekærlighed og ikke-vold tvinger dem til at gøre det.

⁹ Min oversættelse, PL, jf. Desmond Tutu to *Haaretz*: This Is My Plea to the People of Israel, www.Balfourproject.org (opslag d. 8. Januar 2025).